

געגועים לתנובה הקואופרטיבית

:: ק. טוכלסקי

מפעם לפעם העובדה שכאשר תנובה הייתה קואופרטיב שנשלט בידי יצרני החלב, ולא עוד חברה למטרות רווח בלבד שנשלטת בידי קרן גידור, החלב ומוצריו היו זולים יותר. בימים שקיבוצניקים ומושכניקים שלטו בתנובה מוצרי החלב היו זולים יותר וזה לא מקרי: קואופרטיבים רוצים בראש ובראשונה להתקיים. הם דואגים לכך שהם יתנו שירות ויאפשרו לעובדים בהם ולתלויים בהם להתפרנס בכבוד. ניפוח רווחים בשביל הבורסה אינו מטרה עבור קואופרטיב שמפרנס את עובדיו בעליו. לכן הוא לא צריך לעשוק את הצרכן.

לא מדובר רק במחיר. יש עוד כמה דברים בעייתיים עם תנובה של השנים האחרונות. מאז שתנובה נמכרה יש לה פחות ופחות נכסים אבל משום

בעתיד, כשהיסטוריונים ידונו במאבק החברתי של קיץ 2011, אני בטוח שיינתן מקום של כבוד לתפקידה של חברת תנובה בהנעת התהליך. מהפכות לא פורצות לפי תכנון ולא לפי תנאי המעבדה של הוגי דעות, הן פורצות בגלל דברים הרבה יותר בסיסיים, דברים כמו לחם, קמח או קוטג'.
לתנובה - שהייתה בעבר קואופרטיב שסימל מוצרים איכותיים במחיר שווה לכל נפש והפכה לאחר מכירתה למסחסת כספים נוספת בשירותם של תאגידים וטייקונים - מקום של כבוד בהשתלשלות העניינים שהובילה ל"קיץ העם הישראלי". בזמן שכולנו בישראל רוטנים על מחירי המוצרים ועל מחירי החלב, צפה ועולה

בזמן שכולנו בישראל רוטנים על מחירי המוצרים ועל מחירי החלב, צפה ועולה מפעם לפעם העובדה שכאשר תנובה הייתה קואופרטיב שנשלט בידי יצרני החלב, ולא עוד חברה למטרות רווח בלבד שנשלטת בידי קרן גידור, החלב ומוצריו היו זולים יותר

קואופרטיב לא ממהר להקים לעצמו מחלבות בת בחו"ל מתוך כוונה להחליף יום אחד את מקור התוצרת שלו, מתוצרת מקומית של בעליו לתוצרת זרה וזולה יותר: תנובה של קרן אייפקס עושה זאת, דבר שיכול להסביר את שוויון הנפש שלה לנוכח פתיחת שוק החלב ליבוא

הם נותרו חסרי הגנה. כשהחקלאים היו בעלי מחלבה גדולה אף אחד לא התעסק איתם והם לא ניסו לעשוק אף אחד. מה שהיה קואופרטיב התחיל לנפח מחירים ועכשיו הבעלים לשעבר נתבעים לשלם את המחיר.

קחו את ענף הירקות
שבעבר פרנס אלפי
משפחות בישראל והיום
שולטים בו כמה מגדלים
גדולים שקונים מכסות מים
ואדמה ממגדלים לשעבר.
אחת הסיבות העיקריות
לגסיסת הענף היא חיסול
הקואופרציה שהייתה בו

אני מתגעגע לתנובה הקואופרטיבית: חברה בבעלות מגדלים שיכולה הייתה לשמור עליהם ולהבטיח לי שהמוצר שאקנה יהיה מתוצרת מקומית, במחיר הוגן לצרכן ובמחיר שיאפשר קיום בכבוד לרפתן. ביטול אופייה הקואופרטיבי של תנובה היה טעות ואת מחיר הטעות הזו משלמים לא רק הבעלים לשעבר, אלא גם הצרכנים והמשווקים. אפילו רשתות השיווק נפגעו: בעבר הן יכלו להפקיע מחירים והציבור לא הרגיש בגלל המחיר ההוגן שהן קיבלו מהמחלבה של המגדלים. היתרון היחיד של חיסול הקואופרטיב הוא בכך שהוא תרם את חלקו להדרדרות מצבו של המעמד הבינוני באופן שנתן את האות לפרוץ המחאה החברתית המשמעותית ביותר בישראל של השנים האחרונות. אפשר רק לקוות שחקלאים ילמדו מהניסיון ולא ימהרו בעתיד לוותר על התאגדות קואופרטיבית לטובת כסף מהיר באופן שיפגע בהם ובחברה כולה.

מה ערכה הבורסאי עולה ועולה. קואופרטיב לא ממחר לחסל את נכסיו הריאליים ולהמיר אותם בכסף שמחולק מיד כדיבידנדים: תנובה של קרן אייפקס עושה זאת בעקביות. קואופרטיב לא ממחר להקים לעצמו מחלבות בת בחו"ל מתוך כוונה להחליף יום אחד את מקור התוצרת שלו, מתוצרת מקומית של בעליו לתוצרת זרה וזולה יותר: תנובה של קרן אייפקס עושה זאת, דבר שיכול להסביר את שוויון הנפש שלה לנוכח פתיחת שוק החלב ליבוא. תנובה הפכה בשנים האחרונות מחברה שתפקידה לקנות מהרפתנים תוצרת חקלאית ולשווק מוצרי חלב, לחברה שכל תפקידה הוא מקסום רווחים.

אינני אומר שכל קואופרטיב הוא גן עדן של אחריות חברתית וסביבתית, אך כשבוחנים התנהלות בעייתית של חברות לא קשה לראות שקואופרטיב תמיד יהיה יותר טוב לחברה ולכלכלה מאשר חברה הנשלטת בידי תאגידים, טייקונים, קרנות גידור וכל צורה אחרת של בעלות שמטרתה אינה הפקת מוצרים ופרנסה בכבוד לעובדים בעלים אלא הפקה מקסימלית של רווחים בכל אמצעי. קואופרטיבים משרתים מטרה נעלה של בעלות ושליטת העובדים על אמצעי הייצור שלהם, ויש להם בדרך כלל נכונות גבוהה להשקעות נדרשות בחברה עצמה במקביל להפקת רווחים ממנה.

החקלאים עשו טעות, והטעות שהם עשו עמוקה יותר מהטעות הכלכלית שבאה לידי ביטוי בניפוח המחיר של תנובה לאחר המכירה. **החקלאים עשו טעות כי בכל ענף חקלאי בו אין התאגדות של היצרנים, החקלאים בקושי חיים.** קחו את ענף הירקות שבעבר פרנס אלפי משפחות בישראל והיום שולטים בו כמה מגדלים גדולים שקונים מכסות מים ואדמה ממגדלים לשעבר. אחת הסיבות העיקריות לגסיסת הענף היא חיסול הקואופרציה שהייתה בו. החקלאים חדלו למכור את תוצרתם באמצעות שיווק עצמי ונפלו קורבן לחברות שיווק פרטיות. בענף הפירות רוב המגדלים משווקים את הפרי דרך חברות בבעלות המגדלים העוסקות בשיווק והמחיר לחקלאי נשמר, לכן בישראל יש עד היום הרבה יותר מגדלי פירות והם מתפרנסים בכבוד. הקואופרציה שמרה על החקלאים מפני הדרדרות. היכן שוויתרו עליה - החקלאים נפגעו.

אותו תהליך מסתמן כעת גם במשק החלב. שימו לב במי הציעה ממשלת ישראל לפגוע בכדי להוריד את מחיר החלב: לא במחלבות הפרטיות, גם לא ברשתות השיווק אלא בבעלי הרפתות. אחרי שהם התפתו למכור את הקואופרטיב

ק. טוכולסקי הוא
בעל הטור "כלכלת
בית" באתר
"עבודה שחורה"

✉
ktucholski1935@gmail.com

קצה הקרחון

הפרטת בתי הסוהר בישראל כבר נמנעה, אבל נראה שזה לא סוף פסוק - במרץ יצא מכרז שמחפש חברת ייעוץ בינלאומית בעלת מוניטין שתתכן תכנית אסטרטגית למדיניות החברתית-כלכלית של ישראל ל-15 השנים הקרובות. אם הממשלה כל כך בטוחה שהמגזר הציבורי לא יכול לעשות שום דבר כמו שצריך, אולי צריך להוציא גם את תפקידי השרים למכרז וחסל...